

פרטי כל מס. 1/1
מסיבת ועדת הכלכלה
מיום י"ח אדר ב' תשי"א-26.3.51
בשעה 11.00

חברי הוועדה הנרכחים:

- היו"ר ס. בדר
- י. ספיר
- ה. ברנר
- ס. אונא
- א. ריקנטי
- ט. לביא
- צ. יהודה
- ד. גורן
- ב. הרפז

מ ר ז מ נ י ם:

מר שדמון - מטעם משרד המשפטים.
ד"ר פרלמוטר - מטעם משרד החקלאות.

ס ד ר - ה י ר ם:

המשרד הדיון בחוק לתיקון פקודת האריסים.

היו"ר ס. בדר:

פותח את הישיבה.

אנו מסכימים את הדיון בחוק לתיקון פקודת האריסים, עלינו לברר את הטאלה הפרוצדורלית, אני מבין, כי מצד היועץ המשפטי ישנה התנגדות לגבי תוספת סעיפים המוצעים על ידי חבר הכנסת ציזלינג. שמעתי, כי התיקון שהוצע על ידי חבר הכנסת אסף נתקבל בחיוב על ידי הוועדה.

ד"ר פרלמוטר:

ביחס לתיקון אשר הוצע על ידי חבר הכנסת אסף, שאלתי אם למשרד החקלאות ישנה התנגדות לתיקון זה, ועתה אני יכול להודיע, כי מצדנו אין שום התנגדות להכנסת התיקון של חבר הכנסת אסף. ביחס להצעותיו של חבר הכנסת ציזלינג, הסביר מר צדוק בישיבה הקודמת, כי לפי דעתו ישנו שתי הצעות שאפשר להגיד כי הן קטורות להצעת הממשלה, ואלו הן התיקונים 4 ו-6. התיקון האחרון של חבר הכנסת ציזלינג הנוגע לסעיף 28 אינו קשור להצעת הממשלה, כי הוא מציע שינוי תאריך. יתר הצעותיו אינן מטומטמות אף רפרנס של הוועדה הזאת.

י. ספיר:

מתוך מה שהספקתי להבין מדברי רוב החברים, גם אם מבחינה פרוצדורלית אין מניעה בדבר שדון בכל הצעותיו של חבר הכנסת ציזלינג, דעת רוב חברי הועדה היא, שכיום אין טוהר הצדקה מספקת, שאנו ניכנס עכשיו לתוך כל הסבך הזה המעורר פרובלימות רבות, אלא שדון בעצם רק על סניף מספיקים שהוצעו על ידו.

היו"ר מ. בדר:

היועץ המספטי של משרד החקלאות לא השיב על בקודה אחת עיקרית. פקודת האריסים הסתמכה על פקודות לשעת חירום. אילו היינו באים היום ואומרים, כי אנו מבקשים כי יאדרכו זאת לעוד שנה, והיינו מציעים חוק שהכל היה בשאר בתוקפו, הרי הכל היה בסדר, אבל אם מציעים לעשות מתקנה לשעת חירום תקנה קבועה, הטענה שאנו יכולים לדון בטיבו, איננה טענה.

ג. הרפז:

מדוע תקנה זו תיהפך לתקנה קבועה?

היו"ר מ. בדר:

הצעת הממשלה הופכת את התקנה תצא לתקנה קבועה, והופכת את חוק האריסים לחוק אריסים של מדינת ישראל. ואם זה הופך לחוק קבוע ישנה טענה אחת, שמבלי להכנס לכל החוק שעבודו דרוש זמן רב, והוא לא יוכל להתדר על ידי כך שמישהו מהחבטים יציע הצעות, ישנן פגישות, שלדעתי, מדינת ישראל אינה צריכה לקבל אותן, בחוק קבוע שלה. לדעתי, אפשר היה לקבל 2-3 תיקונים שאינם מרעילים עולם, ואינם משנים שום דבר. אחר כך יכולים להגיד, שאינם מקבלים הצעה זו אם אחרת, אבל הנקודה העקרית היא, שאין זה לכבוד של מדינת ישראל שהיא תהפוך לקבע חוק שיש בו פגמים.

ד. גורן:

אנו שמענו כבר את ההנחה הזאת, אבל הריכוח בטוהר בנקודה אחרת. שמענו משר המספטיים, כי הממשלה עומדת להכין חוק אריסים חדש, אשר הוא יגע לא רק באותן נקודות שבהן בחר, משום מה, חבר הכנסת ציזלינג, אלא בכל הנקודות. זה יכול לקחת כמה חדשים, מציעה לנו הממשלה להשאיר סטטוס קו תאריך מסוים ביחס לתיקון זה. רוב הועדה הדגיש לא פעם שאיך לקבל תיקונים חלקיים, שחבר הכנסת ציזלינג בחר בהם.

היו"ר מ. בדר:

זו איננה הנקודה. למען הבהיר את הנקודה אני מציע את ההצעה: הועדה מציעה להאריך את תקף החוק לשעת חירום לעוד ששה חדשים מ-10.6.51, לפעם לא לקבע עובדה שיש לנו ענין בחוק שלחץ של הממשלה אינו פועל עליו יותר, ועל כן הוא יוצא מגדר טעם חירום. עלינו לדעת עוד דבר. אנו נמצאים היום לפני פיזור הכנסת ולפי אפשרות של ממשלה אחרת, ואם אנו נקבל היום את התיקון הזה, זה הופך את החוק שהוא מנוסס על שעת חירום לדבר קבוע, שיכול להמשיך סניף מבלי שיהיה לחץ מיוחד על משרד החקלאות או משרד המספטיים לשנותו.

ז. גורן:

תקנות ההגנה משנת 1948 אינן עומדות לדיון.

י. ספיר:

מה הופך לחוק - התיקון משנת 1942, או החוק המקורי?

אם אנו הופכים לחוק את התיקון שמפקיע את זכויותיהם של האריסים לגבי אמות הממשלה ואדמה פרטית, מה הרעש? מה זה פסול?

היו"ר מ. בדר:

לא אמרתי כי זה פסול, אמרתי כי זה אינו טוב. ידוע, כי על יסוד תקנות אלה מוצגים גם אריסים שנמצאים ברשותו של המפקח על הכוש הנפקדים, במקומות שאין

אדמת מסטלה, והוסבר לנו שאין אדמת מסטלה מיוחדת מלבד גנגב. איס
מאתנו אינו יודע לפי איזה תנאים נמסכת האריסות אצל המפקח על רכוש
הנפקדים. לפי התנאים הקיימים יכולים להיות מקרים, ואנו יודעים עליהם
טכסום מסויים פלח טעובד מוסר טבי-טליט מהיבול לאפסטופוס על נכס
הנפקדים. יכול מיטהו להגיד כי זה איננו אסון, אבי חושב שזה לעלבו
הטדינא.

י. ספיר:

האם האפוסטופוס אינו יכול להפחית
סדמי הטכירות אלא על-פי הרטאה מהחוק?

היו"ר, מ. בדר:

ודאי סמותר לו, אבל תוספת התיקון של
חבר הכנסת ציזלינג אמרה, כי זה לא
יהיה נבחינת חסד אלא נבחינת חוק. אם מטאירים את החוק כפי שהוא,
הרי גם טר צדוק הטכיים לכך טהלחץ להביא את החוק שנית בפני ועדת הכלכלה
בצורה כללית יהיה חלט מאד.

י. טדטון:

בזמנו, כאטר טר המטפטטים ביקט לא
להגבילו טבחינת הזמן, היו כל מיני
סיבות טכניות לדבר זה. חוק הגנת האריסים, הוא אחד מהחוקים שבאמת
לא יהיה לכבודנו אם נמשיך בקיומו, והתלבטנו הרבה מאד אם לבטלו לגמרי
או להכניס תיקונים, ואילו תיקונים, והמסקנה היתה כי אי-אפשר על דגל
אחת להכניס תיקונים מבלי לבדוק מה מספר האריסים החוקיים. אשר לתולדות
החוק, ברצוני להזכיר טהחוק הזה היה אבטי-יהודי ונוצר לרעתנו על-ידי
עובדות שלא הוכחו לגמרי. ידוע עובדה, שיטנם אריסים מדורי דורות
המעבדים את אדמות האפנדים שבוטלו מאדמתם כתוצאה ממכירת האדמה, ובכדי
להעניק מעמד חוקי לכל מי שמעבד קרקע בין שהוא אריס מדורי דורות
ובין שהוא מעבד סתם כך את הקרקע, וכתוצאה מזה נוצר מצב טבעל הקרקע,
בין שהוא הקרן הקיימת לישראל ובין שהוא אפנדי, אינו יכול להנות
מזכות בעלותו על הקרקע, ומצד שני גם האריס אינו יכול לפתח את מסקו.
אביא לכם כמה דוגמאות טגדמו למצב זה. חוק זה פגום מכיון שלא נקבעה בו
הגדרה מה זה אריס. מספיק טבן-אדם מעבד קרקע, בין בהסכמת בעליה ובין
סלא בהסכמת בעליה, ופירוס הדבר שהוא מטיג גבול, החוק מעניק לו לכל
ימי חייו הגנה, שהיא לכאורה לטובתו, אבל למעשה היתה לרעתו, כי האריס
לא יכול היה לוותר על זכותו, וכתוצאה מזה - בעל הקרקע לא יכול היה
לנצל את הקרקע. בטלב זה, אם נרצה להגדיר מה זה אריס, וסתי אפשר לנצל
אוחו, לא נמצא את הטעה כטרה לכך, היו טוענים שהאריס מנוצל לרעה. האריס
אינו מנוצל לרעה, כי הוא יכול לא לסלם דמי אריסות. לפי הפרוצדורה
יכול היה האריס לא לסלם דמי-אריסות, אם מדובר על תפקודים, הרי הם צריכים
להיות לטובתו של האריס, שהוא יוכל לסלם את אורח חייו ואף להגן על
זכויותיו של הבעל טגובל לקבל אטראי טתאום. בפדי לפתור את כל הבעיות
הללו, לא היתה לנו כל אפשרות לעשות זאת, לפיכך, ביקט טר המטפטטים
לא להגבילו בזמן, כי טפנת הבחירות היתה כבר באופק, ולא היתה כל אפשרות
לנוא בטא-דמתן עם כל הגורמים המעוררים בכדי לברר כמה אריסים לסלם
וביניהם כמה אריסים מדורי דורות, טכלם צעקו טהם קופחו, אריסים אלה
בטרוצת הזמן קיבלו מיצוי טהקרן הקיימת. נוצר מעמד של אריסים, טהם באמת
אינם אריסים. המטלה נופחה לרעת טמעמד זה מפריע לפיתוחו ובידולו של
הייצור החקלאי. למאט טנת 1942 נטתפר הטצב, כל האנשים החלו לעבוד אצל
אנשים פרטיים והתקטרו בחוזים בטנאים טגבים פחות או יותר, והם אינם
טתאוננים. אם נטנה את מעמדם, זה יפגע באופן טטרוטקטיבי באותם בעלי
קרקעות ונתוכם גם הקרן הקיימת, טהספייטה טרצון טוב לסטול את אדמתה לט
מבלי טטפנה של יצירת זכויות אריסות תהיה צפויה להם. יטנם אנשים רבים
בחוף-לארץ טטטרו את אדמותיהם לעיבוד בתנאים כאלה.

לאור כל זאת מבקשת המטלה לדחות את

תיקון החוק לאותם אריסים מדורי דורות אשר אינם מעבדים את הקרקע בצורה
יעילה למשק הלאומי אשר אינו מפיק מהם תועלת, כל זמן שלא נעבד חוק
אשר יפתור את הבעיה.

סא/אס.

ועדת הכלכלה
26.3.51

ביחס להגבלה של שסה חדשים, אשר מציע היושב-ראש, היא אינה באה בחשבון, כי יכול להיות שבעוד חדשים לא תהיה מסטלה, מבלי לקבל הוראות מפורטות מהמטלה, לא נוכל להכין את החוק.

היו"ר, ס. בדר:

המטלה מבקשת להפוך תקנה זו לחלק מהחוק, אני חושב כי יכולתם לפעול הלאה על יסוד הסעיפים האלה כאשר הם כתובים בתקנות לסעת-חירום.

י. טרמון:

היינו עושים זאת, אילו לא תקפו של החוק לסעת חירום לא היה פג ביוני 1951.

י. ספיר:

אם נקבל את הצעת היושב-ראש, צריך להחזיר את החוק לכנסת, הכנסת למטלה, וחמטלה חזרה לכנסת. האם כל העניין הזה כדאי שנבטל עליו זמן כל כך רב?

ס. לביא:

כמה אריסים ישנם ביום?

י. טרמון:

אינני יודע בדיוק.

ס. לביא:

ידוע לי כי מספרם הוא אפסי, ועל-כן הויכוח הוא רק בינינו לבין הקרן הקיימת.

היו"ר, ס. בדר:

הזמנתי לישיבה את ד"ר ברנז, אך הוא יושב בוועדת הכספים ואינו יכול לבוא.

י. טרמון:

הקרן הקיימת באה על סיפוקה על-ידי קבלת הצעתו של חבר-הכנסת אסף, אשר פומרת את כל הבעיות של הקה"ל.

היו"ר, ס. בדר:

חבר-הכנסת אסף התכוון בתיקונו לאותם אנשים במושב העובדים אשר עזבו את המושב והחזירו את האדמה לטישהו אחר. חבר-הכנסת אסף לא דאג לקה"ל.

י. טרמון:

כוונת תיקונו של חבר-הכנסת אסף היתה, כסם שפקודת האריסים אינה חלה על אדמות המטלה, לא תחול על אדמות הקה"ל.

היו"ר, ס. בדר:

יכול להיות מקרה כזה, שהמטלה מוסרת סיליון דונם אדמה לקרן הקיימת. היא מוסרת אדמה זו מאדמת הרכוש הנטוש, ועליה ישנם אריסים שהיו מוגנים עד עכשיו לפי חוק ההגנה. על-ידי כך שהאדמה הועברה לקה"ל, הרי לפי הצעתו של חבר-הכנסת אסף, הם לא יהיו מוגנים יותר.

סא/אס.

ועדת הכלכלה
26.3.51

בנוגע לנקודה זו, לדאכונזי, המטסלה
טרם נקטה עמדה.

ז. שדמוני:

היועץ-המטפטי של משרד החקלאות הודיע,
כי משרד החקלאות מוכן לקבל את הצעתו

היו"ר. ס. בדר:

של חבר-הכנסת אסף.

אני חושב שיש להבהיר שית את הצעתו
של חבר-הכנסת אסף, כי אפשר לה

ז. ספיר:

לפרשה, שבאופן רטרואקטיבי מתבטלות כל זכויות האריסות.

מה יהיה בטקרה שלא נקבל את החוק?

ס. לביא:

ווקום לא יכול להישאר. אנו יכולים
להחליט כי אנו מוצאים לנכון להפוך
את התקנה הזאת מתקנת שעת-חירום לתקנה קבועה, אלא ממשיכים את התקנה הזאת
כתקנה לשעת חירום ומקשים מהמטסלה שתביא לנו חוק חדש לגמרי.

היו"ר. ס. בדר:

ביחס לתיקון של חבר הכנסת אסף, אני מודיע
לך שהק"ל הסכימה לזה.

ז. יהודה:

לדעתי, עורך פה היו"ר בעיה חשובה מאד,
באם נכנס לגופו של ענין, אם אפשר לקבל
תיקון שיש לו אופי של חוק תמיד במסגרת של חוק לשעת חירום. לדעתי, צריך
לשמוע את חוות דעת שר המטפטיס ואחר כך נדע כיצד להחליט. ישנו עוד
דבר אחד, לא שמענו את הדחיפות שבדבר מצד המטסלה לקבל את התקון הזה.

א. ריסנטי:

מה תהיה הפרוצדורה כדי לקבל את
הצעת היושב-ראש ביחס להארכת תוקף

ז. ספיר:

החוק הקיימים?

הפרוצדורה תהיה, שבצטרך להחזיר את
החוק שהוצע על-ידי המטסלה...

היו"ר. ס. בדר:

למי?

ז. ספיר:

את זאת אברר עם יושב-ראש ועדת-הכנסת.

היו"ר. ס. בדר:

החוק שנמסר לכנסת והועבר לוועדה
יכול להיות מונח על שלחן הוועדה, ובאותו
זמן יכולה המטסלה להכניס הצעת חוק בדבר הארכת תוקף החוק הקיים.

ז. ספיר:

כל זה נכון, אבל למה לנו לטחק במחבואים?
אנחנו יכולים לברר עם המטסלה אם היא
מסכימה לקחת את הצעתה בחזרה ולהאריך את תקפם של תקנות ההגנה לשעת-חירום
לשנה שליש.

היו"ר. ס. בדר:

נדמה לי כי אנו מסתבכים, ומכניסים פה
בלבול, בו בזמן שהענין הוא פשוט מאד.
תקנות ההגנה של שעת-החירום, קפן יפוג ב-10 ליוני שנה זו. המטסלה

ז. בדר:

מציעה להאריך את תקפו של חוק הגנת האריסים מבלי להכניס תיקונים ומבלי לשנות בו שום דבר, ולעשותו בלתי-תלוי בחוק ההגנה.

ספיר: תוקף הפקודה עצמה יפוג ב-10 ליוני?

גורן: אם לא יחודש תקפו של חוק ההגנה, חוק זה יחדל להתקיים.

הנבא
כאשר חוק זה לכנסת, מצא לנכון חבר-הכנסת ציזלינג להכניס תיקונים לעצם החוק, ועל כך נטוטה הויכוח. אף פעם לא היה ויכוח על קבלת תקנה זו שהוצעה לנו על-ידי הממשלה.

אני חושב כי עלינו להצביע ולסיים את העניין הזה.

הינ'ר, ס. בדר: אני הצעתי, שהועדה תקבל החלטה להגיד לממשלה שבמקום להפוך את תקנת ההגנה לסעת-חירום לחוק קבוע, אנו מציעים להאריך את התקנה לסעת-חירום לעוד שנה אחת, ובינתיים תכין הממשלה חוק חדש לגמרי.

סדמון: אני מצטער שלא ניתנה לי ההזדמנות להסביר מהו חוק הגנת האריסים כי על-ידי כך היו בעלמות הרבה מאד אי-הבנות בקשר לעניין זה. אחת מאי ההבנות היא, שכאילו יש לממשלה עניין מיוחד בהארכת תקפו של חוק זה. לא כך הדבר, כי לפי החוק הסקורי מסנת 1939 אדמות הממשלה היו מוגנות. מבחינה זו הממשלה אינה מעונינת באופן מיוחד. ננית כי הממשלה לא היתה מגישה את הצעתה להארכת תוקף החוק, כי אם האדמות היו מוגנות על-פי החוק הקודם. ביחס לווקום, הרי אילו לא היו מקבלים הצעה זו, הרי גם אז אדמות הממשלה היו מוגנות בלאו הכי, אבל אנשים פרטיים, מוסדות וכו' היו נפגעים באופן קשה מאד. אני דוגמא:

במוסבות הארץ היו אדמות רבות מסביב למוסבה, שלא נמסרו לעיבוד עד שנת 1942 מתוך חשש של יצירת זכויות אריסות, ורק אחרי שנה זו נמסרו לעיבוד על-ידי אנשים שחתמו חוזה עם בעלי האדמות. אם לא נתקן את המצב מבחינה חוקית, ולא נהפוך את התקנה לסעת-חירום לחוק קבוע, כל אותם האנשים שאיבדו את הקרקע על-פי חוזים, ועל-פי רוב בתנאים גבונים, כל האריסים האלה ייהפכו לאריסים חוקיים, זאת אומרת שנפגע באחד העקרונות שעליהם מבוסס כל המסטר - החוזים.

מה הן הבעיות העומדות על הפרק ביחס לחוק הגנת האריסים? - טחח המחיה. במצב זה של המציאות האגררית קשה לקבוע מהו גודל טחח המחיה, האם מספיקים 25 דונם או 150. זוהי הסיבה שהממשלה ביקשה עכשיו להאריך את תקפו של החוק מסנת 1942, לא בצורת הארכת חוק לסעת-חירום, כי אם בצורת חוק קבוע כדי שתהיה אפשרות לפתור את הבעיה חזאת. כאן עלינו לדאוג באמת לערבים, האם כל התיקונים יכולים לפגוע כיום בערבים. אם מדברים על המסק הערמי, איננו יכולים להתעלם מחוק הגנת האריסים. לכל הדעות, חוק הגנת האריסים אינו כפי שאנו חושבים, שהוא מקפח את האריסים. ההגנה אינה סדרותית, אם כי, היא בלתי-מועילה, צא אם האריס אינו יכול לקבל על-פי החוק פיצוי, ובעל הקרקע המסלם לו פיצויים את כספו על קרן-הצבי. לפיכך, התיקונים של חבר-הכנסת ציזלינג בסובן זה אינם מועילים, כי אנו צריכים לשנות את כל מבנה חוק הגנת האריסים. כל תשלום לאריס הוא בלתי-חוקי, כי האריס אינו יכול לוותר על זכותו. לכן, אי-אפשר על-ידי טלאים-טלאים לתקן את החוק הסקורי, ועל-כן מתקבלת על-הדעת הצעתה של הממשלה.

י. ספייר:
אני מציע שנחליט אם אנו דנים או איננו דנים בהצעותיו של חבר-הכנסת ציזלינג. אם איננו דנים בהצעותיו, הרי לפנינו רק המסגרת של החוק הקיים, ואז נחליט אם לקבל את התיקונים ביחס לתאריך או לא, ואז נצטרך להצביע אם לקבל את הצעת המטסלה, או הצעת היוטב-ראט. לאחר כל זאת, אוכל להציע להעביר את החוק למטסלה. אולם אם הדבר יעורר קשיים פרו צידורליים, הריני מציע שנצביע מראש כי אנו מקבלים את הצעת המטסלה.

א. יהודה: אני מציע לוועדה לאשר את הצעת המטסלה.

היו"ר. ס. נדר:
אם-כן, אנקט את זכותי כיוטב-ראט הועדה לברר עם סר המטסטים אם הוא מסכים לכך, שבמקום לעשות זאת כתקנה קבועה, נאריך את החוק לעוד שנה.

ס. נדר:
אם-כן, המטסלה תצטרך להצבא את חוק ההגנה מסנת 1942 לקריאה ראשונה בכנסת.

א. יהודה:
אני חוזר על הצעתי שנקבל את החוק כפי שהוצע על-ידי המטסלה.

י. ספייר:
אבל, בלי התיקון של חבר הכנסת אסף ביחס לקרן הקיימת.

היו"ר. ס. נדר:
לסדרות שהצעתו של חבר-הכנסת אסף נתקבלה, היא מעוררת אימפליקציות מסודרות, אך לא ניכנס לויכוח על כך, אלא נצביע.

א. הרמז:
אני חושב כי מוטב להצביע לאחר הכירור עם סר המטסטים.

היו"ר. ס. נדר:
אני מציע לתת לי את האפשרות לדבר היום עם סר המטסטים, ואם תמצא לא יסכים להצעתו, נצביע על כך בישיבת מחר, טרם שנעבור לסדר-היום.

י. ספייר:
אני מציע להצביע את הצעותיו של חבר-הכנסת ציזלינג.

היו"ר. ס. נדר:
נעשה זאת בישיבה שתקיים מחר.